

Прашања за шефот на Мисијата на ОБСЕ во Скопје, амбасадор Клеменс Која

1.

На чело на Мисијата на ОБСЕ доаѓате во исклучително важен момент за Македонија, се отвора можноста за влез на земјата во ЕУ и НАТО, условот е имплементација на Договорот со Грција за името. Кои се приоритетите на вашиот мандат во Македонија како шеф на Мисијата на ОБСЕ, на што ќе ставите фокус?

А: Ви благодарам за можноста, ова интервју ми овозможува да ѝ се претставам на вашата публика. Со задоволство го преземам довереното водство на Мисијата на ОБСЕ во Скопје. Поминав неколку години во регионот во Србија и Словенија, а исто така служев и како постојан претставник на Австрија во ОБСЕ, во Виена. Благодарам за топлото добредојде коешто го добив од многу соговорници на Мисијата со коишто имав можност да се сретнам. Се надевам дека ќе продолжиме со отворениот дијалог и со поддршка за напорите на вашата земја за подобро исполнување на заложбите на ОБСЕ.

Што се однесува до работата на Мисијата, ќе се фокусираме на четири приоритети: поддршка за имплементацијата на Охридскиот рамковен договор и унапредување на конструктивни меѓуетнички односи; поддршка за напредокот во имплементирањето на владината амбициозна реформска агенда во областите на мандатот на Мисијата; помош во адресирањето на транснационалните закани (вклучително и организиран криминал, сајбер криминал, трговија со луѓе и насилен екстремизам и радикализација кои водат до тероризам); и рано предупредување за безбедносни настани.

2.

На функцијата стапивте на 17 септември, неспоредно пред референдум за Договорот со Грција. Ваша оценка за референдумот, кој се одржа на 30 септември, дали Договорот доби поддршка и покрај тоа што не е остварен цензусот?

А: Мило ми е што пристигнав тука навреме за референдумот, со оглед на тоа колку е важен момент за земјата. Самата Мисија која ја водам не го набљудуваше референдумот, туку тоа е оставено на нашите колеги од ОДИХР. Сепак, задоволен бев со оценката на ОДИХР дека референдумот „беше спроведен непристрасно и дека фундаменталните слободи беа почитувани во текот на целата кампања.“ Во Мисијата во Скопје ѝ помогнавме на Државната изборна комисија да обучи избирачки персонал и на МВР да обучи полициски службеници за нивните должности за денот на референдумот, исто како и порано.

3.

Ваша оценка како мина референдумот, процесот на гласањето, го чувме официјалниот став на ОБСЕ/ОДИХР, но опозициската ВМРО-ДПМНЕ поднесе кривични пријави до над 200 лица од избирачки одобри, претежно од општини каде населението е мнозинско албанско поради злоупотреби во текот на референдумот?

A: Во рамките на институционалната рамка на ОБСЕ, Канцеларијата за демократски институции и човекови права се експертите за набљудување на избори и референдуми. Нивната набљудувачка мисија оперираше одделно од Мисијата на ОБСЕ во Скопје. Согласно тоа, морам да се потпрам на нивната експертиза и оценка, вклучително и нивната прелиминарна изјава од 1 октомври, на која се повикав претходно. ОДИХР исто така го набљудуваше процесот на поплаки и жалби и со нетрпение очекувам да ги прочитам нивните заклучоци и препораки за целиот процес во нивниот детален финален извештај. Да почекаме на нивната експертска оценка.

4.

Македонија е пред нова крстосница, поддршка за уставните измени, кои произлегуваат од Договорот од Преспа или пресметување на силите на предвремени парламентарни избори. Господине Која што сметате дека е најдобро за земјава во моментов?

A: Сега е на Собранието и политичките лидери на земјата да одлучат. Никој не може да одлучи наместо нив, и не можам да ги посветувам која одлука да ја донесат. Само би кажал дека кога такви прашања доаѓаат во Собранието, пратениците имаат одговорност да ги стават интересите на земјата пред сè друго. Доколку се продолжи со уставните амандмани, тогаш ќе ја следам дебатата одблиску и ќе очекувам процесот да се одвива согласно воспоставените процедури со можност да се слушнат сите гледишта. Од друга страна, доколку Собранието изгласа да се самораспушти и да распише предвремени избори, очекувам дека ОДИХР ќе дојде и ќе ја набљудува кампањата и гласањето.

5.

Лидерот на опозицијата со нови барања до Владата, предвремени избори со формирање пржинска влада и јавен обвинител на предлог на опозиција или отфрлање на Договорот и избори, по кои ќе се избере јавен обвинител со консензус на сите партии, нешто налик ново СЈО, дали неговите барања се реални. СДСМ го обвинува дека бара амнестија на поранешниот лидери на партијата Никола Груевски? Сметате ли дека земјава треба да се соочи повторно со избори?

A: ОБСЕ континуирано ја поддржува одговорноста, вклучително и за сите наводни злоупотреби слушнати во прислушваните разговори. Нашата Мисија ги следи случаите на СЈО уште од самиот почеток и продолжуваме да ги следиме тековните судења. Неодамна публикувавме преоден извештај со нашите наоди, прибележувајќи ги предизвиците и успесите на СЈО како и неколку препораки кои може да придонесат за унапредување на правниот систем. Сметам дека прашањето за одговорноста е всушност прашање за владеење на правото. Покренати се сериозни обвинувања, обвиненијата се потврдени од судовите и судењата се во тек. Обвинетите имаат право на фер судење и секако мора да се сметаат за невини пред докажувањето на вината. Верувам дека епилогот на аферата со прислушувањето треба да напише преку правниот процес.

6.

Господине Која дали во Македонија конечно проработе правосудниот систем, дали има владеење на правото?

A: Националниот правосуден систем се соочуваше со многу предизвици во изминативе неколку години. Цврсто веруваме дека независен, непристрасен, ефикасен и транспарентен правосуден систем е основата за земја заснована на владеењето на правото. Знаам дека се прават напори за зајакнување на капацитетите на правосудството. Усвојување и спроведување на реформската легислатива е неопходно, но и судството мора да се инвестира во реформските процеси. Само тогаш ќе бидеме сигурни дека ќе преовлада спроведувањето на правдата. Ја нудиме нашата безрезервна поддршка во ова значајно време за земјата и се надеваме на работа со владата и судството за поддршка на изготвувањето и спроведувањето на реформските закони и обезбедување обука за градење на капацитетите.

7.

Доаѓате од Австрија, вашиот премиер Себастијан Курц даде целосна поддршка на Договорот и отворањето на вратите на НАТО и ЕУ за Македонија. Сте биле амбасадор во Белград и Љубљана ги знаете приликите и неприликите на регионот. Австрија е членка на ЕУ, но не и на НАТО. Какви придобовки добива Македонија со интеграцијата во овие два сојуза?

A: Горд сум на моето служење како австриски амбасадор во Белград и Љубљана, но овде во Скопје имате австриска амбасада која може подобро да ви одговори на првиот дел од прашањето. Согласно мојата улога во ОБСЕ, се разбира дека сум запознаен со стратешките приоритети на вашата земја. Нашата Мисија сака да дава што е можно поголема поддршка на реформските планови на вашата влада во областите од нашиот мандат, вклучувајќи го и владеењето на правото, општествената кохезија и почитувањето на човековите права. Можеби вашите читатели се сеќаваат, претседавачот на ОБСЕ и генералниот секретар јавно дадоа поддршка при најавата на Препсанскиот договор а генералниот секретар Гремингер рече дека тоа може да води до долготрајно решение за доброто на сите граѓани и целиот регион.

8.

Една од мисиите на ОБСЕ во Македонија е граничното управување. Мисијата е постојано присутна во пограничните на поранешните кризни области, се наведува на сајтот на Мисијата во Скопје. Прашањето е во контекст на се позачестените идеи за можна размена на граници меѓу Србија и Косово како една од солуциите на нивниот спор. Дали Македонија е загрозувана од ваквата можност?

A: Секако дека сме запознаени со изјавите на лидерите во Белград и Приштина, но не е мое да шпекулирам во врска со ова прашање. Сметам дека успехот на земјата во постигнувањето договор со Грција во врска со долготрајниот спор е многу позитивен пример за целиот регион.

9.

Американскиот аналитичар Јануш Бугајски неодамна со оценка дека Скопје е ново руско упориште на Балканот и дека Кремљ смета на тоа дека Македонија може да стане нова Република Српска. Ваш коментар на неговата изјава и дали сметаме дека земјата во моментот е во средиштето на борбата за влијание во регионот меѓу Западот и Русија?

А: Во 2017 г., за време на австриското претседателство со ОБСЕ јас служев во Виена како претседавач на Постојаниот совет на ОБСЕ. Од таа позиција ги посведочив растечките тензии меѓу некои од земјите членки. Но, верувам дека сами си ја контролирате иднината и не сте заложници во ривалствата на другите. Се надевам дека вашата земја ќе постигне напредок кон сопствените цели на изградба на просперитетна, толерантна и мултиетничка демократија.

10.

Како ја оценувате слободата на медиумите, до пред некоја година бевме оценети како заробена држава, со заробени институции и секако заробени медиуми. Дали гледате зрак светлина и отворање на медиумскиот простор за критично, објективно, независно новинарство?

А: За една деценија земјата имаше значително опаѓање во слободата на медиумите и се соочи со предизвици во медиумскиот плурализам и борбата со неказливоста на кривичните дела против новинарите. Се забележува прогрес во изминативе две години, вклучително сериозен напор од страна на органите на прогонот за истрага на новите напади врз новинарите. Некои проблеми остануваат, сепак, вклучително и основни проблеми како што се малиот медиумски пазар и лошите работни услови за новинарите. Горд сум што нашата Мисија работи на широка низа активности наменети за зголемување на безбедноста на новинарите и организираше работилница за меѓународни најдобри практики за можна поддршка на владата на печатените медиуми со цел да се одржи плурализмот на медиумскиот пазар. Покрај тоа, организираме и тркалезна маса за одбележување на меѓународниот ден за окончување на неказливоста на кривичните дела против новинарите, на 2 ноември, со цел подигнување на свеста кај граѓаните, медиумската заедница и надлежните институции во врска со ова прашање, и нудење можни решенија за подобро справување со постојната култура на неказливост.

11.

Македонското МВР наскоро најави спроведување на целосен ветинг кај сите негови вработени. Една од мисиите на ОБСЕ е да и помогне на Македонија да создаде полиција, која ќе биде ориентирана кон заедницата, во согласност со демократските принципи и меѓународни стандарди за човекови права. Како ја оценувате работата на македонската полиција, која е во процес на реформирање, дали ветингот е усешна алатка за професионални полициски службеници?

А: Нашата Мисија работи со Бирото за јавна безбедност и Министерството за внатрешни работи за зајакнување на професионалноста на полициската служба и обезбедување усогласеност со меѓународните стандарди за човекови права и демократските полициски принципи. Полициската реформа, по самата своја природа, е комплексен процес и нашите полициски соговорници ја прифатија на конструктивен начин.

Во тек е составување на заеднички работни групи со Министерството за внатрешни работи за планирање на унапредувањето на полициските човечки ресурси, обуката, и дисциплинскиот систем како клучни елементи на секоја полициска организација посветена на вработување, унапредување и назначување полициски службеници по системот на професионална заслуга. Вклучувањето во заедницата е уште еден темел на демократското полициско работење и поддржуваме напори за зголемување на отвореноста и транспарентноста на полициската служба како и зголемувањето на полицискиот ангажман во заедницата.

Во врска со ветингот, тоа е меѓународно признат процес преку кој се обезбедува интегритетот и одговорноста на вработените во јавната администрација. Тоа е особено релевантно за полициското работење со оглед на широките овластувања кои ги имаат полициските службеници. Преку обезбедување на интегритетот на полицијата, фер и транспарентен ветинг процес може да биде од дополнителна корист за зголемување на јавната доверба во полицијата како институција.

12.

Една од целите на вашата мисија е унапредување на човековите права. Соработувате со Државната комисија за заштита од дискриминација и Народниот правобранител во донесувањето легислативи за човековите права врз основа на принципот еднаков третман за сите. Колку Македонија ги почитува човековите права и каде може да ја сместите земјата според овој параметар близу до кои држави?

А: Антидискриминацијата и еднаквиот третман се области во кои нашата Мисија работи веќе подолго време. Се надеваме дека Собранието ќе усвои нов Закон за спречување и заштита од дискриминација кој ќе биде целосно усогласен со демократските стандарди. Откако ќе се усвои и имплементира, заедно со амандманите на Законот за омбудсман во февруари, ќе ја доведе земјата поблиску до напредните демократии со силни независни институции на полето на антидискриминацијата.

13.

Мисијата работи и на спречување на говорот на омраза и секако злосторството од омраза. Ваша оценка дали Македонија е земја каде има премногу говор на омраза особено во политичка конотација во пресрет на референдумот, по него...?

Сепак остануваат предизвици: дури и најдобрата легислатива не значи ништо доколку не се спроведе ефективно, вклучително и преку обезбедување на соодветни буџетски средства. Капацитетите на националните институции и органи за човекови права и еднаквост треба и натаму да се развиваат и треба да се работи на недоволното пријавување на случаите на дискриминација, особено во поглед на најранливите групи. Овде, нашата Мисија останува посветена на поддршката на земјата во постигнувањето на овие цели.

A: Криминалот од омраза и говорот на омраза не се прифатливи и се потенцијална закана за меѓуетничките односи и политичкото помирување. Државата сè уште систематски не собира податоци за инцидентите од омраза, но податоците од граѓанските организации укажуваат дека нетолеранцијата на етничка, политичка и верска основа е значителен проблем. Треба да се работи повеќе на деконструирање на длабоко вкоренатите стереотипи во општеството. Еден загрижувачки тренд е порастот на инцидентите од омраза извршени поради претходна политичка припадност пред, за време на, и понекогаш, после избори.

Мисијата ќе продолжи да ги поддржува националните органи на прогонот, правосудството и граѓанското општество во зајакнувањето на капацитетите за адресирање на инцидентите од омраза, овозможување помош за жртвите на предрасуди или омраза и борба со штетните ефекти на нетолеранцијата врз општеството.